

ارزشیابی یک کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی بر اساس سنجش نیازهای دانشجویان دکتر عطااله ملکی^۱، مگنولیا کاظمی^۲

نویسنده‌ی مسئول: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، دانشکده‌ی پزشکی atamaleki@hotmail.com

چکیده

زمینه و هدف: مطابقت و تناسب کتاب آموزشی با برآورده ساختن نیازهای دانشجویان در طول دوره‌ی آموزش، موفقیت تحصیلی در مقاطع بالاتر ایجاد انگیزه و علاقه برای یادگیری بیشتر و در نهایت موفقیت در آینده‌ی شغلی و حرفه‌ای آن‌ها تاثیر به‌سزایی دارد. این تحقیق کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی که به عنوان یکی از کتاب‌های مورد استفاده برای دانشجویان پزشکی در ایران می‌باشد را مورد ارزشیابی قرار داده و بر اساس بررسی نیازهای دانشجویان پزشکی یکی از دانشگاه‌های علوم پزشکی در ایران و ایده‌ها و نظرات استاد زبان تخصصی صورت گرفته است. این مطالعه درصدد بررسی نیازهای اصلی دانشجویان پزشکی در یادگیری متون و بررسی کارآیی و مفید بودن این متون در برآورده کردن آن نیازها بوده است.

روش بررسی: در این تحقیق مشخصات دانشجویان و فرم‌های نیازسنجی برای مشخص کردن نیازهای زبان تخصصی پزشکی ۵۰ دانشجوی پزشکی و همچنین پرسشنامه‌ی ارزشیابی کتاب برای بررسی نظرات استاد در مورد جنبه‌هایی از کتاب استفاده گردید. داده‌ها بر اساس آمار توصیفی و آمار استنباطی تحلیل شدند.

یافته‌ها: نیازسنجی دانشجویان نشان می‌دهد که کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی به طور کامل نیازهای دانشجویان را با توجه به سطح دانش زبان انگلیسی آن‌ها، مهارت‌های زبانی، مهارت‌های جانبی، روش‌های یادگیری ارجح، نوع تعاملی که دانشجویان آن را ترجیح می‌دهند و فعالیت‌های ارتباطی برآورده نمی‌سازد.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد که در تدوین کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی باید نیازهای دانشجویان با توجه به سطح دانش و مهارت‌های زبانی و جانبی و نوع روش‌های یادگیری که فعالیت‌های ارتباطی و علمی دانشجویان را برآورده می‌سازد، لحاظ گردد.

واژگان کلیدی: انگلیسی برای اهداف ویژه، مواد آموزشی، نیازسنجی، سنجش وضعیت کنونی، زبان دوم، سنجش وضعیت هدف، ارزشیابی کتاب درسی

مقدمه

تخصصی، روش‌های آموزش، برنامه ریزی درسی و آزمون‌سازی بی‌شک موثر خواهد بود. هاجینسون و واترز (۱)، رابینسون (۲) و هایلند (۳) اظهار می‌دارند که سنجش

در آموزش زبان‌های تخصصی سنجش نیازها و علایق دانشجویان اهمیت و افری دارد (Needs Assessment). درک این نیازها در انتخاب کتاب‌های آموزشی زبان‌های

۱- دکترای زبان انگلیسی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی زنجان

۲- کارشناس ارشد زبان انگلیسی

دستیابی به اهداف ویژه، تسهیل فرآیند یادگیری در دانشجویان و زمینه سازی یادگیری برای دانشجویان را برای ارزشیابی کتاب‌های زبان تخصصی پیشنهاد می‌کند.

گارینگر (۸) یک فرآیند گام به گام برای تحلیل و انتخاب یک کتاب درسی را عرضه کرده است که این فرآیند تناسب کتاب با زمینه‌های فرهنگی، سن، علایق و اهداف یادگیرندگان، اثربخشی در تولید مهارت‌های زبانی، درجه بندی مواد درسی و تمرینات از ساده به سخت و مباحث عملی مثل قیمت، کیفیت، دوام و غیره را دربر می‌گیرد.

سوالی که در این تحقیق مطرح و مورد بررسی قرار گرفته این بود که آیا کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی نیازهای زبانی دانشجویان پزشکی را تامین می‌کند؟ همچنین پایه و اساس تحقیق بر این فرضیه مثبت استوار گردید که کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی نیازهای زبانی دانشجویان پزشکی را تامین می‌کند. در واقع، اهداف تحقیق شامل بررسی و مطابقت دادن نیازهای زبانی دانشجویان با محتوای کتاب مورد نظر و بررسی برآورده شدن یا برآورده نشدن این نیازها با مطالب کتاب تدریس شده بود.

روش بررسی

پنجاه دانشجوی پزشکی و یک استاد زبان تخصصی در این مطالعه شرکت کردند. دانشجویان متشکل از ۲۷ دختر و ۲۳ پسر با میانگین سنی ۲۱ سال بودند. استاد درس عضو هیات علمی دانشگاه با ۲۲ سال سابقه تدریس بود. در این مطالعه کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی تالیف تحریریان و مهرابی (۹)، مورد ارزشیابی قرار گرفت. ارزشیابی بر اساس استانداردهای چهارگانه مطرح شده توسط کانینگورث (۷) و نتیجه‌ی نیازسنجی (Needs Assessment) دانشجویان و نظرات استاد مربوطه انجام گرفت. مراحل یک ارزشیابی با توجه به دیدگاه ورسن و همکاران (۱۰) جهت تعیین استانداردها در مورد کیفیت موضوع مورد ارزشیابی،

نیازهای دانشجویان هدف آن‌ها را از یادگیری زبان انگلیسی مشخص می‌کند و به برنامه‌ریزی و طراحی آموزشی دقت بیشتری می‌بخشد. یکی از این نیازها نیاز به کتاب‌های آموزشی مفید است. تامین این نیاز به ارزشیابی (Evaluation) کتب آموزشی موردنظر محتاج است. به گفته‌ی هاجینسون و واترز، ارزشیابی کتاب‌های درسی عبارت از فرآیند تطبیق نیازهای فراگیران با راه حل‌های موجود است. در این تحقیق نیازهای یک گروه دانشجوی پزشکی در ارتباط با یک کتاب درسی زبان تخصصی و تطبیق آن کتاب با این نیازها مورد بررسی قرار می‌گیرد. نیازهای دانشجویان به زبان تخصصی به دو گروه نیازهای دانشگاهی و نیازهای حرفه‌ای تقسیم می‌شود. در صورت برآورده نشدن نیازهای دانشگاهی، نیازهای حرفه‌ای برآورده نمی‌شود. از نظر هاجینسون و واترز، محتوا و روش آموزش زبان‌های تخصصی را نیازهای یادگیرندگان تعیین می‌کنند. همچنین، توجه به نیازهای دانشجویان می‌تواند مبنای ارزشیابی کتاب‌های زبان تخصصی باشد. برای ارزشیابی کتاب‌های زبان تخصصی و عمومی از چک لیست استفاده می‌شود. فاکتورهای مورد ارزیابی در این چک لیست‌ها عمدتاً شامل علایق دانشجویان، نیازها، اهداف، نگرش‌ها و غیره است. به عقیده نانان (۴)، ارزیابی نگرش‌ها، باورها و خواست‌های یادگیرندگان زبان می‌تواند ارزشیابی کتاب‌های زبان تخصصی را منسجم و منظم سازد. در همین راستا، لیتس (۵) عقیده دارد که تطبیق مولفه‌های زبانی و محتوای کتاب‌های زبان تخصصی با شخصیت دانشجویان، زمینه‌ی فکری‌شان، نیازهایشان، علایق‌شان و سبک یادگیری‌شان به چک لیست‌ها شکل استاندارد می‌بخشد. برین و کندلین (۶)، اعتقاد دارند که انتخاب و به کارگیری مواد آموزشی مناسب برای زبان تخصصی لازم است و باید سؤالاتی راجع به اهداف، محتوا، کارکرد و فایده آن مواد پرسیده و بررسی شود. کانینگورث (۷) چهار معیار تطابق با نیازهای دانشجویان، ایجاد مهارت در دانشجویان برای

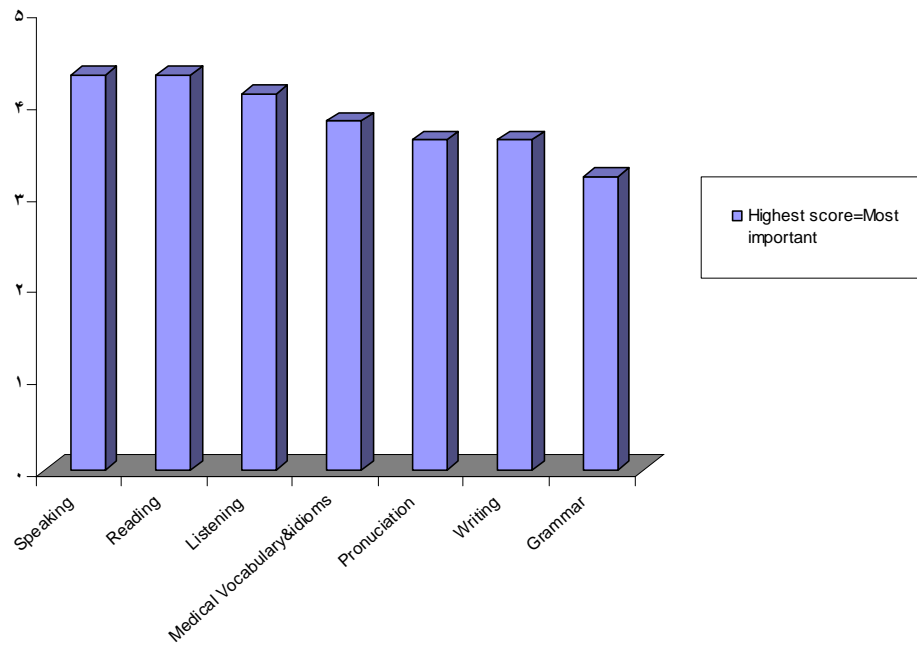
در گوش کردن، ۲۰ درصد در واژگان و ۲۰ درصد در تلفظ ضعف دارند. آن‌ها الویت کسب مهارت‌های زبانی را بر اساس اهمیت‌شان برای خود طبقه‌بندی کردند. بالاترین الویت به مکالمه‌ی زبان داده شد و پایین‌ترین اولویت را دستور زبان داشت. مهارت خواندن و نوشتن هم در اولویت قرار داشت. نظر استاد در مورد جنبه‌های هفت‌گانه مورد ارزشیابی به شرح زیر می‌باشد. نوع زبان مثبت، کاربرد و موضوع و محتوا نسبتاً مناسب، طرح، تمرین‌ها و فعالیت‌ها و مهارت‌های زبانی نامناسب ارزیابی شد. نظرخواهی از دانشجویان با توجه به فرم ارزشیابی نشان داد که کتاب موردنظر در جنبه‌های کاربردی، تمرین‌ها و فعالیت‌ها و مهارت‌های زبانی نیاز به تغییر و اصلاحات دارد. همچنین طبق یافته‌های ارزشیابی کتاب مذکور استانداردهای چهارگانه کایننگورث را دارا نمی‌باشد. نیازسنجی دانشجویان و نظرات استاد نشان داد که این کتاب با نیازهای دانشجویان تطبیق ندارد و نیز مهارت‌های لازم را برای دانشجویان تامین نمی‌نماید. از طرف دیگر، کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی فرآیند یادگیری را تسهیل ننموده، زمینه‌ی لازم را برای یادگیری دانشجویان فراهم نمی‌سازد. نمودار ۱ اولویت مهارت‌ها را از نگاه دانشجویان نشان می‌دهد و نمودار ۲ انتظار آن‌ها را از کلاس زبان تخصصی به نمایش می‌گذارد. از طرف دیگر، نمودار ۳ آنچه را که دانشجویان ترجیح می‌دهند به تصویر می‌کشد.

جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، به کارگیری استانداردها به منظور تعیین ارزش، کیفیت، کارایی و سودمندی موضوع مورد ارزشیابی صورت گرفت.

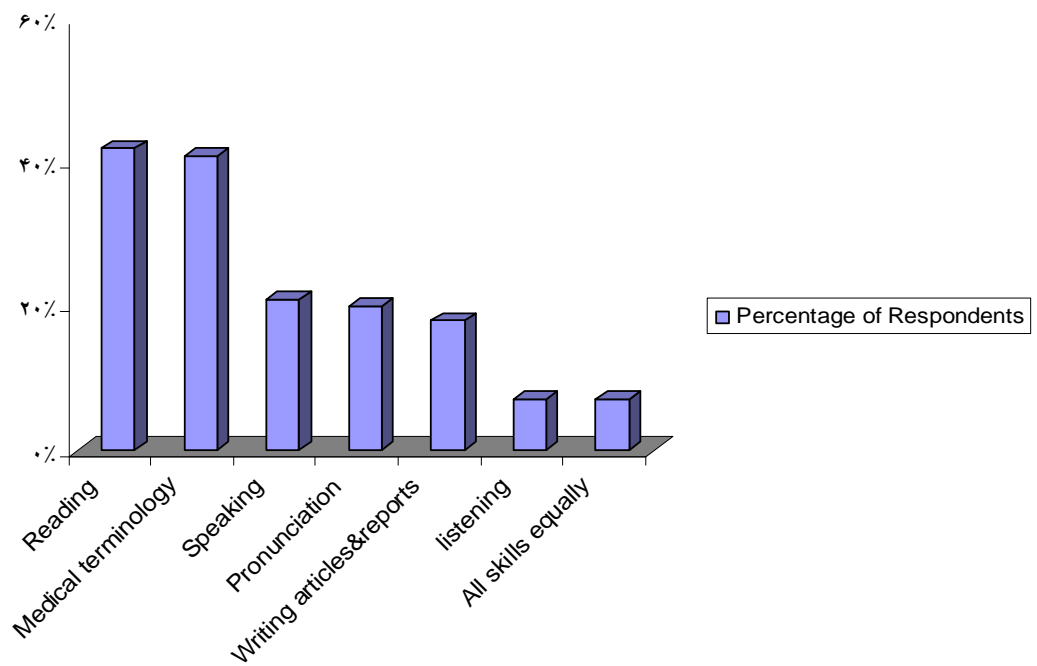
برای ارزشیابی کتاب مذکور فرم‌های مشخصات دانشجویان و نیازسنجی در میان دانشجویان جهت تکمیل توزیع شد. همچنین، پرسشنامه‌ی مخصوص ارزشیابی کتاب درسی به استاد درس زبان تخصصی تحویل و پس از تکمیل همراه با فرم‌های نیازسنجی و مشخصات دانشجویان جمع‌آوری شد. فرم‌های مشخصات دانشجویان و نیازسنجی برای شناسایی اهداف، علایق و انتظارات دانشجویان در ارتباط با آموزش زبان تخصصی استفاده شد. همچنین، پرسشنامه‌ی ارزشیابی کتاب زبان تخصصی جهت شناخت نگرش استاد نسبت به جنبه‌های مختلف آن به کار رفت. فرم مشخصات دانشجو حاوی سوالات استفهامی و فرم نیازسنجی حاوی سوالات استفهامی و تک جوابی بود.

یافته‌ها

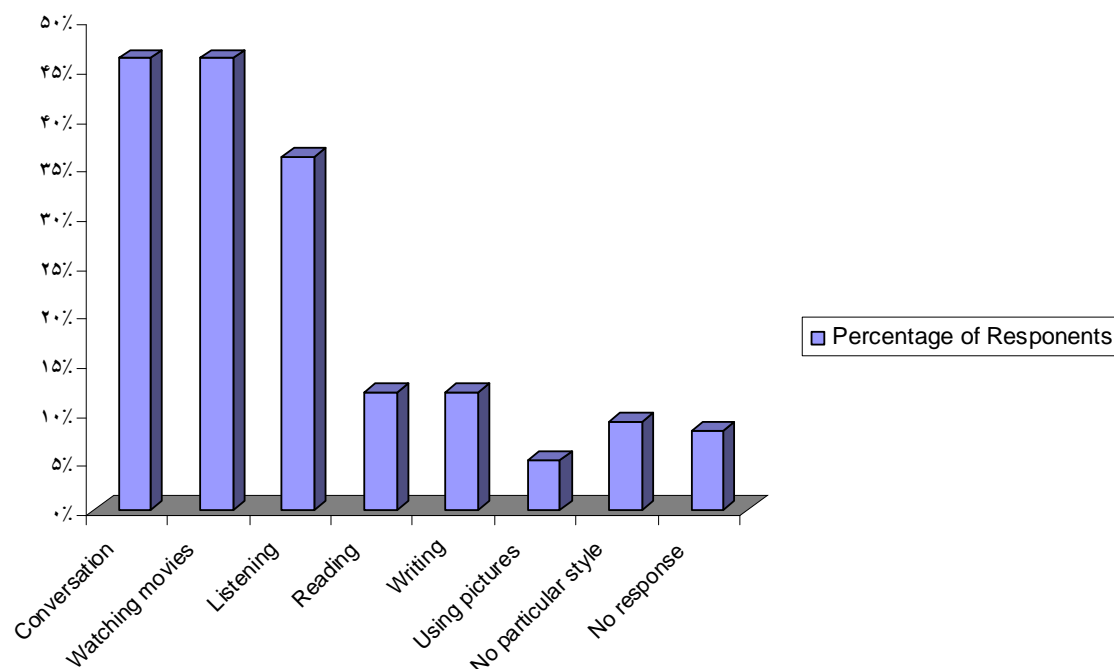
تجزیه و تحلیل فرم‌های مشخصات دانشجو و نیازسنجی نشان داد که تقریباً ۸۰ درصد از دانشجویان به یادگیری زبان انگلیسی علاقه دارند. علیرغم این علاقه، ۵۰ درصد آن‌ها دانش زبانی خود را متوسط ارزیابی کردند. دلیل اکثر دانشجویان برای یادگیری زبان تخصصی استفاده از آن در مطالعه و تحقیق در رشته‌ی پزشکی است. البته عده‌ای هم یادگیری زبان انگلیسی را یک نیاز دنیای امروز قلمداد کردند. از طرف دیگر، اطلاعات موجود در فرم‌ها حاکی از این بود که دانشجویان به ورزش، موسیقی، سینما در حوزه‌های مختلف پزشکی و استفاده از کامپیوتر برای یادگیری بیشتر و بهتر علاقه‌مند بودند. بررسی فرم‌های مشخصات و نیازسنجی دانشجویان نشان داد که ۳۴ درصد آن‌ها در مکالمه، ۲۶ درصد

نمودار ۱: اولویت بندی مهارت از نگاه دانشجویان

نمودار ۲: انتظار دانشجویان از کلاس زبان تخصصی

نمودار ۳: سبک برتر یادگیری از دیدگاه دانشجویان

بحث

در ارزشیابی این کتاب هفت جنبه در نظر گرفته شده است کاربرد، طرح، تمرین‌ها و فعالیت‌ها، مهارت‌های زبانی، نوع زبان، موضوع و محتوا این هفت جنبه را تشکیل می‌دهند. در جنبه‌ی کاربرد به بررسی و ارزشیابی مفید بودن کتاب در حوزه‌ی حرفه‌ای دانشجویان در جنبه‌ی طرح به بررسی و ارزشیابی شکل کتاب، صفحه‌آرایی، تصویرپردازی و جذابیت بصری کتاب، در تمرین‌ها و فعالیت‌ها به بررسی و ارزشیابی تمرینات مربوط به دستور زبان، پرسش و پاسخ، درک مطلب، نوشتن متون، یادگیری واژه‌های تخصصی، توانایی مکالمه و ایجاد ارتباط با بیماران، پزشکان و پرستاران خارجی، در مهارت‌های زبانی به بررسی و ارزشیابی توانایی خواندن، نوشتن، مکالمه و درک مطلب شفاهی، در نوع زبان به بررسی و ارزشیابی رسمی و یا غیررسمی بودن زبان، در جنبه‌ی موضوع کتاب به بررسی و ارزشیابی به کارگیری موضوعات

مختلف در حوزه‌های عمومی، نیمه تخصصی و تخصصی و در نهایت در محتوا به بررسی و ارزشیابی کل مواد آموزشی به کار رفته از قبیل متون، تمرینات، فعالیت‌ها، آزمون‌های کتاب پرداخته شده است. مقایسه‌ی نیازهای دانشجویان با محتوای کتاب انگلیسی برای دانشجویان پزشکی نشان داد که این کتاب جوابگوی آن نیازها نیست. اول آنکه این کتاب در سطح مناسبی برای دانشجویان نیست و دانشجویان در موقعیت شغلی خود نمی‌توانند از مطالب آن استفاده کنند. کتاب تنوع موضوعی ندارد و در دانشجویان ایجاد انگیزه نمی‌کند. در اینجا توجهی به مکالمه، مهارت گوش کردن، تلفظ واژگان و تلفیق مهارت‌های گوناگون جهت برآورده کردن نیازهای حرفه‌ای، دانشگاهی و اجتماعی دانشجویان نمی‌شود. متون خواندنی و تمرینات مرتبط با آنها نیز موجب تقویت مهارت خواندن دانشجویان نمی‌شود. گرچه واژگان تخصصی بسیاری را می‌آموزند. از نظر استاد کتاب مورد نظر

کاربرد اندکی از نظر حرفه‌ای در تعاملات اجتماعی در بخش‌های مختلف بیمارستان‌ها دارد. از طرف دیگر، آشنا شدن دانشجویان با بعضی از واژگان تخصصی نقطه‌ی قوت کتاب به شمار می‌آید. طرح کتاب نامناسب و خسته کننده و فاقد جذابیت‌های ظاهری است. تمرینات و فعالیت‌ها کافی و طبقه‌بندی شده نیست و بر اساس اصل درجه‌بندی (Grading) یعنی تنظیم متون از آسان به سخت طراحی نشده و به صورت ناهنجار و تصادفی انتخاب شده است. از دیدگاه استاد نوع زبان کتاب علاوه بر رسمی بودن باید دارای مکالمات و موضوعات غیررسمی نیز باشد. موضوعات و محتوای کتاب نسبتاً خوب ارزشیابی شده است، زیرا در حوزه‌های مختلف پزشکی می‌باشد. این کتاب از انتشارات سازمان سمت است و متشکل از متون خواندنی پزشکی، پرسش و پاسخ، تمرین واژگان تخصصی و متون ترجمه‌ای است. این کتاب دارای پانزده بخش است که هر بخش حاوی سه متن همراه با تمرینات زبان و ترجمه است. نوشته‌های آن سیاه و سفید و عاری از تصاویر و جاذبه‌های بصری است. توزیع متون و تمرینات در طول کتاب بدون در نظر گرفتن

منابع

- 1- Hutchinson T, Waters A. English for Specific Purposes: A learning-centered approach. England: Cambridge University Press; 1987.
- 2- Robinson P. ESP Today: A practitioner's guide. New York and London: Prentice Hall International; 1991.
- 3- Hyland K. English for academic purposes: an advanced resource book. Taylor & Francis e-library; 2006.
- 4- Nunan D. Language Teaching Methodology. Prentice Hall; 1991.
- 5- Litz DRA. Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korean Case Study. *Electronic Asian EFL Journal*. 2005. Available from: http://asian-efl-journal.com/Litz_thesis.
- 6- Breen M, Candlin C. Which materials? A consumer's and designer's guide. In Sheldon LE. (Ed.) Textbooks and Materials: Problem in Evaluation and Development. *ELT Documents*. 1987; 126: 13-28.
- 7- Cunningsworth A. Choosing Your Coursebook. Oxford: Heinemann; 1995.

ضریب دشواری آن‌ها تنظیم شده، بنابراین در مواقعی درس‌های اول مشکل‌تر از درس‌های آخر هستند. بیشترین تاکید کتاب روی خواندن، درک مفاهیم و یادگیری واژگان تخصصی پزشکی و عمومی است. مولفین کوشیده‌اند انتقال و تاثیر فرهنگی را به حداقل برسانند و بنابراین آهنگ تنظیم متون و ترتیب تمرینات یکنواخت و تکراری است.

نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه کتاب آموزش زبان تخصصی پزشکی با نیازهای اظهار شده دانشجویان مطابقت ندارد و همچنین با توجه به نظرات استاد که این کتاب در سطح مناسبی برای دانشجویان نیست و نیاز به تغییر دارد (طبق بررسی فرم‌های پرسشنامه مربوط به استاد و دانشجویان)، کتاب مذکور نیاز به بازنگری و اصلاحات با توجه به نیازهای اظهار شده توسط دانشجویان، استاد درس مربوطه و جنبه‌های هفت گانه ارزشیابی عنوان شده را دارد و یا باید از کتاب‌هایی استفاده نمود که با نیازهای اظهار شده و جنبه‌های هفت گانه ارزشیابی مطابقت داشته باشد.

-
- 8- Garinger D. Textbook Selection for the ESL Classroom. 2002. Available from: <http://www.cal.org/resources/Digest/0210garinger.html>.
 - 9- Tahririan MH, Mehrabi F. English for students of medicine (II). Tehran: SAMT publication; 2007.
 - 10- Worthen BR, Sanders JR, Fitzpantrick JL. Program evaluation: alternative approaches and practical guidelines. London: Longman; 1997.